

להגלות נעים תורה וחסידות
מגדל היוצא מעוד

יו"ל ע"י התאחדות האברכים
"אדנים לתורה" דחסידי זוטשקא
פר' חיי שרה תשפ"ב • גליון קכ"ה

נחל קדומים

דברות קודש ממעיין נובע, כ"ק מרן רבו"ק ז"ע

חלוקי הנחל

פלאות התורה מאוצרותיו של
הגה"ח ר' זרח רוזנטל שליט"א

כל מה דעביד רחמנא לטב עביד

ואברהם זקן בא בימים וה' ברח את אברהם בכל (בראשית כ"ד, א) שמעתי מפי הצדיק ר' בצלאל יהושע מגלינא, כקדושתו כן הלולו, בשם אביו הצדיק ר' יחיאל מיכל ז"ל, כקדושתו כן הלולו, שאמר על הפסוק הנ"ל: כאשר הזקין אברהם אע"ה, "בא בימים", ששם עיניו ולבו על כל ימיו שעברו, כמה הרפתקאות שעברו עליו, כמה צרות, כמה נסיונות; וראה והבין, "וה' ברח את אברהם בכל", שכל מה שעשה ה' עמו היה לברכה, לטובתו.

(רביה"ק ר' מאיר מפרמישלאן ז"ע)

התבטלות מידת רבקה כלפי יצחק

ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, וישא עיניו וירא והנה גמלים באים, ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותפל מעל הגמל (בראשית כ"ד, ס"ג-ס"ד) בשם דודי הקדוש זצלה"ה מפרמישלאן שאמר על זה שיצחק ראה "גמלים באים", שהסתכל לראות מה מעשים טובים באו עמה, וראה "גמלים", פירוש, מידת גמילות חסדים היה בה, וכמו שעשתה לאליעזר להשקותו ולגמלו. והיא כאשר ראתה את יצחק בקדושתו נתבטלה במעשיה נגד מעשיו ונגד קדושת עבודתו, ורבקה הצדקת היתה יודע ומכירה בו. וזהו פירושו "ותפל מעל הגמל", פירוש הפילה עצמה להקטין במעשיה ונתבטלה נגד יצחק כנר נגד אבוקה. וזה פירש רש"י ז"ל: ותוהא מפניו והשמיטה עצמה, הסתה לארץ ולא הגיעה עד הקרקע וכו' ע"ש. פירוש, שלא ביטלה את מעשיה מכל וכל, כי גם הדרך הזה גדול מאד כי הוא מידת אברהם אבינו ע"ה, רק שידעה בעצמה שמעשיו גדולים ממעשיה, ומה גם כי היא אשה ואין לה אפילו בזה הדעת הגדול לעשות התיקון הגדול כמו אברהם אבינו ע"ה, לכן הקטינה את עצמה כנגדו.

(רביה"ק ר' מאיר מפרמישלאן ז"ע)

מסירות נפש בקריאת שמע

ותמת שרה בקריאת ארבע היא חברון בארץ כנען (בראשית כ"ג, ג). והנה יש לפרש ותמת שרה היינו שהי' לה מסירת נפש על קדושת השם, בקריאת ארבע, היינו בעת קריאת שמע, ארבע פעמים ביום, והם שתיים בתפלת השחר אחת קודם הקרבנות ואחר ביוצר אור, ושתיים בלילה אחת בערבית ואחת על מטנו, כמבואר בפרי עץ חיים (שער קריאת שמע וברכותיה, פ"ק ה). הוא חברון, 'חברון' הוא לשון דביקות, היינו על ידי שמחבר ומדבק עצמו ונשמתו להשם יתברך. והאיך יכול האדם לזכות לדביקות השם, ולמסירת נפש על קדושת השם כזה (עיי' ב"ח א"ח סימן ס"א), בארץ כנען, היינו על ידי מדות השפלות שמרומנו בארץ כנען כידוע.

(רביה"ק ר' מרדכי מנדבורנא ז"ע)

הכל רחמים מאתו ית'

ויצא יצחק לשוח בשדה וגו' (בראשית כ"ד, ס"ג). מנחה הוא עת התעוררות הדינים (כדאיאת בזה"ק בפרשה זו קל: ובפרשת

יתר פנח). אמנם פנימיות הדין הוא רחמים. ע"כ נאמר וירא והנה גמלים באים, שבאותה שעה עצמה באים רחמים וחסדים לישראל, וכמ"ש רז"ל (ברכות ה) "אלוהו לא נענה אלא בתפלת המנחה". ויש לפרש מ"ש (בפומון בירך ו' יום יום ליום השבת) "שבטי י-ה לישראל עדות בצרתם לו צר בסבלות ובעבודות" שבטי מלשון "שבט" הוא בחי' מדת הדין, ו"שבטי" הוא לשון רבים, שהשי"ת מפרד השבט לשבטים קטנים, כמשל המלך שגזר על אוהבו להסקל באבן גדולה, והלך ופרו האבן וסקלו בפיוורים. וזהו לישראל עדות שהשי"ת בצרתם לו צר, ולכן אפילו כשמסרם ח"ו הוא עושה זאת קמעה קמעה במדה ובמשקל והדין מסובב ברחמים מבית ומחוץ והנה כל אותו הזמן שסיבב השי"ת הסיבות לזיווגו של יצחק אע"ה בהשגחה נפלאה, הי' יצחק מתקן תפלת המנחה. שהוא ענין מיתוק הדין בדין עצמו. ותכלית הענין, שידע כל אחד שמאתו ית' לא תצא הרעות, והכל חסד ורחמים, גם בחי' הדין. וע"כ נאמר "סור מרע ועשה טוב" (תהלים לג, טו), פירוש שתסיר מדעתך שיש בחינת רע בעולם, ועי"ז "ועשה טוב", שיתהפך הכל לטוב הנגלה.

(כ"ק רבנו בעל נחל יצחק ז"ע)

מהנחל

גחלי אש בקצירת האומר

זמנים טובים וחשוכים בהשתוות גמורה

שני חיי שרה (בראשית כ"ג, א). ופירש"י "כולן לשים לטובה". יל"פ שכולן היו שוין אצלה לטובה, כי קבלה הכל באהבה, כמאז"ל (ברכות נד) חייב אדם לברך כו' כשם שמברך על הטובה. ויש לרמז "שני חיי שרה" שהי' שתי סוגי זמנים בחיי שרה, זמנים טובים וזמנים חשכים, והיו אצלה בהשתוות גמורה.

(כ"ק מרן רבינו הנחל יצחק ז"ע)

לשמחה מה זו עושה

ויצחק בא מבא באר לחי רואי (בראשית כ"ד, ס"ג). הנה יש להמליץ ולבאר פסוק זה בדרך העבודה, ובדרך השמחה שבא לאדם, ממה צריך האדם שיגיע לו שמחה, ולשמחה מה זו עושה. והנה י"ל להשמחה באה לאדם מזה שבא לעולם כדי לעשות רצון קונו ולעשות נח"ר להביות"ש, וגם מזה שהשי"ת נאמן בפקדונו להחזיר לו נשמתו בכל יום, כדי שיזכה לעבדו ולמלא עוד יום בתורה ועבודת השי"ת לכבוד ה' ב"ה וב"ש.

וזה יש לרמז בפסוק ויצחק בא היינו הצחוק והשמחה בא לאדם, "מבא" מזה שהגיע לעולם לעבדו ית"ש. ועוד זאת, 'באר', ר"ת ב'ידך א'פקיד ר'וחי, היינו כאשר מפקיד נשמתו בשכבו על מיטתו, ואזי 'לחי רואי' כשנייעור משנתו ורוא"ה שהוא ח"י בחסדי המקום הטוב ומטיב, ויוכל למלאות עוד יום בעבודה, אזי יגיל וישמח בישועתו.

(כ"ק מרן אדמו"ר ז"ע)

"יבטח בשם ה' וישען באלקיו"

הניסים שליוו את שידוך יצחק ורבקה

מובא במדרש (ב"ר ס, א) על הפסוק (בישעיה ג, ג) "מי בכס ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו ובטח בשם ה' וישען באלקיו", שא"א לא אמר לאליעזר פרטים להיכן ילך ומי המשודכת, והלך דרך של שבעה עשר יום לארם נהרים (פ"ד א' פ"ק ט"ו), ומנין ידע מי המתאימה ליצחק בין כל המליונים. לכן היה אליעזר בבחינה שהולך בחושך בלי שום אור. ועוד היה זה מלחמה רוחנית וגשמית עם כוחות טומאה נוראים וסכנת נפשות. והיה כעיו הממשש באפילה. ואומר המשנה למלך (להרה"ק רבי אלעזר ריישר זצ"ל תלמיד הדברי חיים) שזהו "וכל טוב אדוניו בידו" - שהכוונה שהתחזק בזה שא"א עשה כ"כ הרבה טוב וחסד לאין סוף, ובדאי שה' בעזר הצדיקים ותהיה ישועה.

הטומאה הנוראה בבית בתואל

וכן היה סדר הענינים. כאשר שלח אברהם את אליעזר לארם נהריים, מסתמא חשב לעצמו אליעזר שבוודאי מדובר במשפחת צדיקים נסתרים בארם נהרים. אולם כאשר הגיע לארם נהרים, והתחיל לשמוע במי מדובר כמחותנים לא"א, מתברר שאפילו השם של המחונן "בתואל" שייך לניבול פה ר"ל (יל"ש בראשית קט), ובמהרה"ש קלוגר אומר (סוף פ"ר וירא) ליבי אומר לי שלבן נולד מאם רבקה אשת בתואל, אבל האבא לא היה בכלל בתואל, אלא היה ממזר בן נחור שקילקל עם כלתו ר"ל, ולכן היה כזה חצוף וטמא.

ועד כדי כך שמובא באמרי שמאי שלכן נדר אליעזר את נדרו דוקא על עין המים ששם זה המקום היחיד שאפשר להנצל בו מכשפים. ומובא במדרש שמעולם לא נכנס לביתם אדם ויצא חי. ואליעזר קיבל כאלו כוחות מעל הטבע, ונעשו ניסים נפלאים להביא את רבקה.

השמירה העליונה על רבקה

שמובא במהרי"ט בדרשות צפנח פנח (בנו של המבי"ט), שמעולם לא אירע שיצאה רבקה מביתה מיום הוולדה ועד עתה, ולא היה שום אדם בעולם חוץ מבני משפחתה שהכיר את רבקה, וכמובא במדרש על הפסוק "הנערה טובת מראה בתולה ואיש לא ידעה", ששום אדם מכל העיר לא ידע בכלל שיש לבתואל נערה. (עיי"ו היתה שמורה בשמירה עליונה). וכיון שאליעזר צריך למצוא את השידוך ליצחק, שלחו מלאך מיוחד מהשמים שמוציא אותה מהבית עם כד על שכמה, בלי שידעה בעצמה מדוע עושה כך, שבעל כורחה הוציא אותה. ומוסיף הבן איש חי שעוד נס מעל הטבע היה שם ורמוז במילים "ותרד העינה" (כ"ב טו) שמשמים שמרו שבוך כשרבקה הולכת למעיין, לכולם ידו העינים כמו שכואבות העינים, וכך לא ראו אותה.

סכנת הנפשות לאליעזר ולבניין כלל ישראל

וכאן זכה אליעזר שוב לניסים גדולים מאד, שכאשר הגיעו לבית בתואל, קיבל 'קבלת פנים' ממשפחת הכלה,

המשך בעמוד ב' <<

"היית דר בעוה"ז כבית והעליה"

יצירה ועשי' כמו בחי' הבית והעלי'. וביאר שם שזה הענין של מסירות נפש בקריאת שמע והיא תכלית עבודתינו, וכן לבטל את רצון הנפש הבהמית לפני רצונו ית"ש היא ענין מסירות נפש, ע"ש.

ויש להסמיך לזה מ"ש בספה"ק הנ"ל בפרשת נח, ששמע מאביו הקדוש שפ"א הי' מהלך בבהמ"ד אנה ואנה, והרגיש בפשטו שכבר תיקן בנפשו כל מה שהי' נצרך בעוה"ז, והי' נמאס בעיניו להישאר בזה העולם, וקבל על עצמו הסתלקות. ובתוך כך בא לבהמ"ד אחיו הקדוש רבי יוסלי מיאמפלי, והי' תינוק ובכה שרצה איזה דבר כדרך התינוקות, אז חזר בו ממה שקבל עליו הסתלקות, ואמר כדאי הוא לחיות שבביל בניו לגדלם לתורה ולחופה. בתוך זמן קצר בא למעזיבו אל הבעש"ט הק' ז"ע וכשתנו לו שלו" א"ל הבעש"ט תיכף בזה הלשון, "מיכלי, מה המעשה שעשית שחזרת ממחשבותיך שקבלת עליך הסתלקות. תדע לך שיש לך עוד כמה שנים לחיות, ואמרו (תענית כז) מן שמיא מיהב יהי ומשקל לא שקלי, ולכן כל מה שנגזר לך מן השמים לחיות היית חי אע"פ שקבלת עליך הסתלקות, ובאם לא היית חוזר מזה הענין היית דר בעוה"ז כבית והעליה", עכ"ל.

נמצא לפ"ז דמה שנקראה מערת המכפלה בשם "בית ועלי" (עירובין ג), היינו לפי שהאבות והאמהות שמסרו נפשם ברצונם, זכו להיות שם בבחי' בית ועלי, וכדאיתא בחז"ל (ב"ב נח) באליעזר עבד אברהם עומד ומשמש עליהם בכל יום, כי הם חיים וקיימים שם.

ולפי המבואר ששרה אמנו ע"ה כששמעה שבנה יחידה זכה לעלות על המזבח ולפשוט צאוורו כעולה לד', נשתתפה ברצון זה ומסרה את נפשה לשמים, נמצא שהי' פטירתה כמו קרבן על המזבח. ובוה מובן מה שהפקיד אברהם אע"ה לקנות את מערת המכפלה בכסף מלא. כי דוד המלך ע"ה אמר לארונה (שמואל ב כז) לא כי קנו אקנה אותך במחיר ולא אעלה לה' אלוקי עולות חנים", כי מקום מקדש לד' שמקריבים עליו קרבנות, צריך לקנות בכסף מלא. ולכן אמר אברהם אבינו ע"ה שא"א לו לקחת את מערת המכפלה בחנים, כי גם פטירתה של שרה אמנו ע"ה הי' בבחינת קרבן עולה, וממילא מקום מנוחתה כמזבח, וצריך לקנותה ג"כ בכסף מלא.

בפרשתן למדים אנו איך קנה אברהם אבינו ע"ה את מערת המכפלה מעפרון החתי, ואת כל הויכוח שהי' לו עמו, שעפרון בקש ליתן לו בחנים, ואברהם אע"ה אמר שא"א לו לקחת בחנם, כי אם בכסף מלא. וצריך להבין מדוע נתעקש אאע"ה לשלם ע"ז דייקא, הרי לכנרי ראוי שלא לחון אותו במתנה. ורש"י כתב, "בכסף מלא, וכן דוד אמר לארונה בכסף מלא", עכ"ל. ויש להבין מה הדמיון בין שני קנינים אלו של דוד המלך בגוון ארנו, ובין של אברהם אבינו במערת המכפלה.

ובאמת מצאנו קשר גדול בין מערת המכפלה להר המור', שבו נבנה בית המקדש, והוא הי' גורן ארנו שקנה דוד המלך ע"ה. הדנה התפילות שאנו מתפללים מכוונים כנגד מקום המקדש. מאידך מבואר בזה"ק שהתפילות עולות דרך מערת המכפלה. ואיתא שם, ונקרא בשם מכפילה, לפי שהוא כפול על ירושלים. ומובא ברז"ל שהאיל שהקריב אברהם אבינו בהר המורי, ברח עד מערת המכפלה. ומהאריז"ל איתא שדוד המלך שקנה את מקום המקדש מיד ארונה היבסי, השלים את עבודתו של אאע"ה שקנה את מערת המכפלה מיד עפרון החתי.

ויכתן לומר בביאור הענין, כי ידוע מ"ש בספה"ק (עי' בעבודת ישראל ועוד), דמה שנסמכה פרשת פטירתה של שרה אמנו ע"ה לפרשת העקידה, וארז"ל שע"י ששמעה שכמעט שנשחט לעולה, פרחת נשמתה, אין הכוונה שמחמת חרדה או צער נפטרה לבית עולמה, ששרה אמינו ע"ה שאאע"ה הי' טפל לה בנביאות, לא היתה מצטערת או נחרדת לשמוע על גודל מסירות נפשם של אאע"ה ובנה יחידה, אלא וודאי שמחה על זה עד מאוד. אלא שדרך הצדיקים כששומעים דבר נפלא בעבודת השי"ת, שמשתוקקים להצטרף ולהשתתף בעבודת קודש זו, והזמין השי"ת, שבמלואת שנותי' תוכל שרה אמינו ע"ה למסור נפשה להשי"ת כעולה וקרבן, כאשר שמעה העבודה הנשגבה של בעלה ובנה בפרשת העקידה.

ובספה"ק אור יצחק כתב דמ"ש הכתוב ותמת שרה בקרית ארבע, היינו שבודאי לא טעמה שרה טעמא דמותא, והסתלקותה הי' בארבע עולמות אצילות בריאה

כמובא במדרש אגדה ובי"ש (רמז קט"ו) שלבן ובתואל נתקבצו להרוג את אליעזר ולקחת את רכושו ולמנוע את הידוך; אלא שראו גבורתו שנטל עשרה גמלים בידו אחת והעבירן במים, וחששו שיהיה להם קשה להורגו.

ויודע שנמצא במצב של סכנת נפשות שיש רעל בצלחת, ולא רק פיקו"נ שלו, אלא כל מציאות כלל ישראל נמצאת בסכנה נוראה. וכדאיתא בקדושת לוי ע"פ הגמ' בנזיר (י"ב ע"א וגט"ס ס"ד ע"א) שהאומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם, ומת השליח בדרך, אזי כיון שחזקה שליח עושה שליחותו, ובודאי קידש השליח אשה אלא שאנו לא יודעים איזו אשה קידש, ואז נאסר המשלח בכל הנשים שבעולם שמא אשה זו קרובה האסורה משום קידושי השליח. ולפי"ז מובן מדוע נקרא לבן "ארמי אונד אבי" שבקש לעקור את כל כלל ישראל, שע"י שיאכל אליעזר השליח הרעל וימות, יאסר יצחק אבינו לשאת אשה ולא יוכל להקים את כלל ישראל.

אבל האמרי נועם מבאר שהיות ואליעזר נמצא בשלב לגמור הענין היה צריך כאן ישועה גדולה וסיורסו כל המניעות והסכנות, והיה צריך להגיע למצב שלא יפריעו וימנעו את הידוך, ומאידך ג"כ לא יתנו הסכמה, שאז יש להם חלק בהקמת כלל ישראל. ולכאלו דברים מורכבים צריך ביותר כח התפילה. אבל בבית בתואל אע"פ שאמרו שפינו הבית מע"ז, אבל אשת בתואל ובי"ה הלכו בפריצות ר"ל, וא"א להתפלל ע"כ מצא עצה נפלאה שבמצב כזה שא"א להתפלל פועלים ישועות ע"י סיפורי צדיקים.

וכאן הגיעה הישועה באופן נפלא. שמצד אחד סילק המלאך הסם המת מאליעזר ושם לפני בתואל, ועוד שלב בישועה מתארים השל"ה הק' וכ"כ בכתב סופר, שכשמגיע אליעזר לתכלית, "ועתה אם ישכם עושים חסד וכו', הגידו לי ואם לא הגידו לי ואפנה על ימין או על שמאל", שאם יאמרו שלן מסכימים לשידוך, יפסידו את הכסף, ואם יאמרו שכן מסכימים לשידוך, ואליעזר כבר יכול לאכול, אמנם ימות באכילתו וידאגו כבר לקחת הכסף, אבל העשרה מלויים שלהם לא הוגש בכלל אוכל הם יתבעו לקחת את רבקה.

אז החליטו לעשות תחבולה, שהנה אחרי דברי אליעזר כתוב בתורה (ב"ב ג) "ויען לבן ובתואל ויאמרו מה' יצא הדבר לא נוכל דבר אליך רע או טוב הנה רבקה לפניך קח ולך" וכו'. וברש"י, "הזכיר לבן לפני בתואל לפי שלבן רשע היה וקפץ להשיב לפני אביו. ומקשה השל"ה הק' הרי אפילו פחותים לא מתנהגים כך לאביהם. אלא אומר הכתב סופר, שכל זה היה תחבולתם לגרום שאליעזר בעצמו לא יחפוץ בשידוך ויתחרט מרצונו הקודם ע"י שרואה את התנהגותו המחפירה של אח הכלה, שהרי מובא בב"ב (ק"י ע"א) שהנושא אשה צריך לבדוק באחיה. וכיון שאליעזר יהיה אז המעבד ויחזור בו, כדי לפייסם שהוא החוזר בו, יאכל עמהם המאכל כפי שאמר שיאכל אחרי שיקבל ההסכמה, ואז הכל יסתדר כרצונם, שאע"א יאכל הרעל ויהיה להם הכסף, אבל שידוך אין.

הישועה הנפלאה בכח אברהם אבינו

אבל לאליעזר היה את הסיעתא דשמיא להבין את כל הרמאות, ולהיפך ע"ז נעשה גודל ישועת ה', שהורידו המניעה, ומאידך לא מסייעים, ובדיקו כפי שצריכים לומר לא נוכל לדבר אליך רע או טוב, והנה רבקה לפניך קח ולך. וכן אם היה משהו שייכות של הס"א בעצם זה שהסיכמו בדיבוריהם הערמומים לשידוך, נעשה למחרת אחרי שמת בתואל דיבורים הפוכים "תשב הנערה אתנו וכו', ואין שום צד של הסכמה מצד הס"א. אבל הס"א כבר לא יכולה להפריע ואפילו האח הגדול לבן לא יכול לעכב ולטעון ולומר שרק האבא הסכים, ועכשיו שהוא ראש המשפחה והוא אבא מסכים אזי הכל בטל, שהרי אתמול סיבב ה' שיקפוץ בראש ויאמר מה' יצא הדבא. ובנין כלל ישראל יכול להיבנות בקדושה ובטהרה בדיקו כרצונו של אברהם אבינו.

וילא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וישא עיניו וירא והנה גמלים צאים (בראשית כה, טז)

אמרים ערבים ממאורי החסידות

ערבי גזר

לפנות המחשבות זרות

זו"ס מ"ש ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב (בראשית כה טז), כשהיה יוצא להתפלל הי' נזהר להסיר ולפנות ערב, שהם מחשבות רעות זרות, עד שיהי' תפלתו זכה כעצם השמים בחינת יום לטוהר.

(תולדות יעקב יוסף - וישלח)

גרם בדיבורו לשכינה להתפאר עמו

ועל דרך שבארנו פירוש הפסוק (בראשית כה טז) ויצא יצחק לשוח בשדה. שהוא לרוב בהירותו והשתדלותו רק לצורך גבוה, ולא לצורך עצמו כלום, גרם עם בחינת דבורו, דבורים לשכינה להתפאר עמו, לומר ולשורר למעלה, וזהו ויצא יצחק לשוח לשון דיבור, יצא עם בחינת תפלתו לדבר בשכינה, הנקרא שדה, יהיה הוא המדבר בהשכינה בשירות ותשבחות שמזמרים לפניו יתברך תמיד.

(אור המאיר - מק"ץ)

הכנעה כלפי השי"ת מביא שמחה

ויצא יצחק לשוח בשדה (כה טז). הכלל, הכנעה מביא עצבות, שאין בידו לעשות כרצונו וכחפצו מחמת ההכנעה שמכניע את עצמו בפני חבירו. אך כשאדם עובד את הבורא בחוץ הוא ומכניע את עצמו בפני הבורא בחוץ הוא, אז הוא דבוק במקור השמחה, אז ממילא שורה עליו ששון ושמחה. וזהו מורמו בפסוק ויצא יצחק לשוח בשדה, רצה לומר אימתי יצא שמחה, כי 'יצחק' לשון שמחה (רש"י

לעיל יו, יט), ו'שוח' לשון הכנעה, רצה 'בשדה' רצה

לומר כי שדה מכונה להקדושה (וזה"ק ח"א קנא, א), וכשהכנעה הוא בפני הקדושה, מזה יצא ששון ושמחה. (קדושת לוי)

תיקן התפילה להעביר השבת הגלות

ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב ואמרו חז"ל (ברכות כו א) שתיקן תפילת מנחה. ונראה לומר שלכך תיקן הוא תפילת מנחה, שלענותי ערב דינין מתערין בעלמא, ולכן תיקן תפילת מנחה - כדי להמתיק מדתו על ידי התפילה. וזהו ביאור הכתוב ויצא יצחק לשוח בשדה, כדי לפנות ערב, פירוש לפנות כמו (ויקרא לד י) (ופנה) [ונפנ] את הַבַּיִת. וביאורו, שלכך תיקן התפילה - כדי להעביר ולפנות הערב והחשכות על ידי התפילה. וישא עיניו וירא והנה גמלים באים רומז, שנשא עיניו לראות בביאת תגמולת ישראל, וגמלים לשון גמול, שראה שראויים לגמול טוב - שמלאין מצוות ומעשים טובים.

(מאור ושמש - רמז יום ב' של סוכות)

לבטל בחי' הערב מלכות ישראל

כי הנה מדתו של יצחק הוא להתגבר על יצרו תמיד. אמנם האדם הוא תמיד בתערובות אור וערב חלילה. וזהו ויצא יצחק לשוח בשדה חקל תפוחין לפנות ולבטל בחי' הערב מלבבם של ישראל. (תפארת שלמה - ליקוטים)

נערך ע"י הרה"ג ר' חיים גרינפלד שליט"א

ביקור חולים (ב)

(תשובות והנהגות (ח"ב תשל"ח) וכתב ששמעון בן מהר"ש רוזנבסקי שבקש בן ממבקריו בעת חילוי).

על אביו: כשמתפלל על אביו החולה, לא יאמר רפא את אבי מורי או אדוני אבי, אלא יזכיר שמו לבד, לפי שאין גבהות לפני המקום (ספר סוסיים).

זכות: יש ענין שיזכיר זכות אותו חולה שמתפלל עבורו, אבל החולה שמבקש ע"ע נחלקו האם יזכיר זכותו או לא (גור אריה למהר"ל חיד"א).

חיוב התפילה: חיוב כל אחד מירא לא לבקש רחמים על כל חולי ישראל, וכל מי שיכול לבקש ואינו מבקש ה"ז חוטא (גמ' נדרים), ואם החולה ת"ח צריך שיחלה עליו (פ"י שיעטף ויהננה - שלמת חיים), ובכלל זה יש ענין ומצוה מצד "ואהבת לרעך" שכל פעם שעוברים ליד בית חולים או שומעים אמבולנס או כל מודעה שרואים שם של חולה להתפלל עליהם.

בשמו"ע: י"א שיותר טוב להתפלל על החולה ב'שומע תפילה' (ברכ"ה), אבל הרבה חולקים, וכן הלכה דעדיף ב'רפאנו', ואם לא הזכיר יזכירו בשומע תפילה (חידושי הר"ן), המנהג להזכיר שם אמו (מנהג ישראל תורה ומקורו בגמ' שבת סו: פירש"י דכל לחישות מזכירין בשמא דאימא), ואם אינו זוכר שמו יחשוב ויכוון עכ"פ בליבו על אותו חולה (ארחות רבינו).

פ' ברכת רפאינו: יש מי שכתב דכאשר מתפלל על החולה ברפאנו יכוון "רפאנו" על רפואת הגוף ו"נרפא" על רפואת הנפש היינו העוונות שיהיה לו כפרה לעוה"ב (והיינו שלא יפסיד החולה מנפשו עונותיו), "והשיענו" בעוה"ב "ונושעה" לעוה"ב מהעוונות (בבב"ק בבל) מבואר דכל הברכה קאי על רפואת הגוף, והכוונה בזה שיהיה רפואתו אמתית ושלמה יחזור החולה).

יהי רצון: יש שכתבו שאין כדאי להתפלל על החולה בכל ג' תפילות שביום דהוי כעין נדה וגם נראה כמתעקש ח"ו, וגם שעי"ז נעשה כקביעות ואינה תחוננים. אלא יפסיק לזמן מה ואח"כ יחדש תפילתו. עוד טעם כתבו שלא לעשות קביעות, דנראה כאילו תפילה קבועה מחז"ל, וצריך לעשות היכר מה החובה ומה הרשות (הגרש"ז הליכות שלמה).

שימור על החולה: ממצות ביקור חולים להיות עם החולה ולשומרו, כי החולה צריך שימור מן המזיקין (גמ' מ"א רל"ט), חולה השווה בביה"ח אע"פ שיש בבנין עוד אנשים, אם אין בחדרו של החולה איש צריך להיות לו שומר. י"א שאין החולה צריך שימור אלא בלילה (מחצה"ק ר"ט סק"י), וי"א דאף ביום צריך שמירה (ערוך השולחן). יש לדון אם צריך השומר להיות ער או דסגי אף בישן (הנהגות יב"ד), וכן יש לדון בשני חולים האם צריך שמירה לכל אחד, או שחולה אחד נעשה שומר להשני, וכן יש לדון האם בחולה שאין בו סכנה יש חיוב שמירה. יולדת צריכה שמירה (גמ').

כמה דינים על החולה במצוות ביקור חולים: (א) חייב החולה להתגבר על רצונותיו הטבעיים ולמלא אחר הוראות הרופאים, ובה מקיים מצוות ביקור חולים בעצמו (חמ"א אגרות ק"ל). (ב) מצוה על החולה לבקש רחמים ע"ע, ויפה תפילת החולה בחליו מתפילת אחרים עליו, ותפילתו מחויבת מה"ת לכו"ע כיון שהוא בעת צרה. (הש"י - וירא) והא דמשמע בש"ס דאין בחוש מתינו עצמו, יש שכתבו לתרץ דלא נאמרה כלל זה דסגי אף בישן (תפילה טור עה"ה). וי"א דנאמרה אף על תפילה, וא"כ תלוי כל חולה לפי כוונתו (חוקים). לכוון בתפילתו, וא"כ תלוי כל חולה לפי כוונתו (חוקים). (ג) החולה שאין יכול להתפלל שמו"ע, יכול להתפלל תפילת 'הבינינו', ואם גם זה קשה לו יתפלל תפילה קצרה, ואם לאו יתפלל בלבד. (ד) החולה אין צריך לקום מפני המבקר, אפי' הוא אביו או רבו (ערה"ש).

פרטי דיני ביקור: שנים יחד: יש מי שמחדש שלא ילך יחידי לבקר החולה אלא שנים יחד (שאלות צ"ג), יש שפירשו דבריו דמייירי בנן גילו שנטול אחד מס' מחליו, לכן טוב שלא יקח לבדו מהמחלה אלא יחד עם השני (העמק שאלה ו' זצ"ו דבריו מה יועיל האחר ממני, אם השני בן גילו יכול כל אחד לבדו, ואם לאו מה יועיל). יש שפירשו שמייירי בוקן ונכבד שמחמת כבודו יקח אחר (אגרו"מ יור"ד ח"א רכ"ב, אך בדברי השאלות לא נזכר שום חילוק), ולהלכה לא מצינו בפוסקים להביא את זה להלכה ולהנהגה טובה (העמק שאלה - שם). ואדרבה י"א שלפעמים עדיף ללכת לבד ועי"ז יוכל לדבר בפרטות עם החולה.

עיטוף: יש להתעטף בשעה שמבקר את החולה (שו"ע ש"ה, ג). ומקורו בגמ' (שבת ז"ב), והטעם מפני אימת השכינה. ופי' עיטוף כמו שהולך לביהכ"ס להתפלל (שלה"ק). וכמו שמצינו בהלכות תפילה דצריך בגדים חשובים כיון כובע וחליפה כו"ב (הגר"ש).

אופן הישיבה: הנכנס לבקר החולה לא ישב ע"ג מיטה ולא ע"ג ספסל ולא ע"ג כסא, מפני שהשכינה למעלה מראשותיו של חולה. ובשווה למיטה י"א שמותר (ת"ר"ן וי"א דווקא נמוך ר"ף ר"א"ש), ולהלכה דווקא כשהחולה שוכב על הארץ והיושב גבוה ממנו, אבל כשישוכב על המטה מותר לישב על כסא וספסל, וכ"ז דווקא סביב לגופו, אבל מראשותיו ולמרגלותיו אסור אפי' בשווה לחולה, כי השכינה למעלה ומלאך המוות לרגליו (תו"ה"ק). אם צורך החולה דורש שישב למעלה ממנו ולמראשותיו או לרגליו מותר ומצווה עושה בזה.

קם החולה לכבודו: הנכנס לבקר החולה וקם החולה לכבודו, יזהר שלא יאמר לו 'שב' בסתמא, דמשמע מלשון שב בחוליק, ויכול לומר שב ואל תסרח וכד'.

ביקור חולים בשבת: מבקרין את החולה בשבת ע"י שמדבר עם החולה ומשמחו ודואג לצרכיו, אבל לא יבקש רחמים בשבת (אם לא בחולה מסופק), אלא יאמר לו קודם שיצא "שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא".

תפלה: כאמור לעיל דחלק ממצוות ביקור חולים להתפלל עליו (עד שאמרו שלא יכנס בשעות שבוך כל החולי מתגבר דיתייאש מלבקש רחמים), ומובא ברמ"א (שלה"ד) דאם לא התפלל לא קיים המצווה כדת. ונביא כמה פרטי דינים בה.

ליד החולה: יש מעלה יותר כשמבקר את החולה ולפני מיטת החולה מתפלל לרפואתו, שאז אין צריך להזכיר את שמו, וממילא אין חשש של קטרוה על החולה, דאם מזכיר שמו כתבו המקובלים שבשעת הזכרת שמו בודקים בשמים את דינו. חת"ס נדרים מ"ו). וגם כי השכינה למעלה מראשותיו של החולה (אגרו"מ). וממילא יש ענין להזכיר עוד שמות של חולים במקום זה (צ"ח אליעזר). ובמקום הזה יכול להתפלל בכל לשון, (משא"כ במתפלל שלא במקום הזה יתפלל דוק בלשון הקודש - ש"ע).

התפלל על חולה שימות: יש מי שמחדש דפעמים שצריך לבקש רחמים על החולה שימות, כגון שמצטער החולה בחליו הרבה וא"א לו שיחיה (ר"ן נדרים מ: והוכיח בן גמני' (תשובות ק"ק) מאמתיה דרבי שראתה שמתייסר מאור ובקשה שימות). ואף שמצינו דאסור לגרום למת שימות ולכן אין מעצמין עיניו וכו', תפילה שאני שאינו עושה שום פעולה. ואף שקיי"ל דאפי' חרב חדה מונחת אל יתייאש מן הרחמים, כל זה אם מונחת, אבל אם התחיל לחתוך מותר להתפלל שימות (הגר"ש חובסקי). וי"א שיתפללו שהקב"ה יפרידנו מן היסורים ולא יסבול עוד, ויכול להתקיים תפילתו או ע"י שהוא יעזוב, או שהיסורים יעזבו

הרה"ג ר' יהושע לאנגויער שליט"א

ואין אל' זולתך זה קודש או חול

אנו אומרים בכל יום בברכת אמת ויציב לאחר ק"ש, "ואין לנו עוד אל' זולתך סלה". ה"אלוקים" כאן, הוא קודש או חול. כי יש לפרש ואין לנו אל' שזה חול, והכוונה שאין עוד כח בעולם מלבד השי"ת.

ואפשר לומר שזה קודש, והכוונה היא, כאילו שהיו אומרים, ואין לנו עוד אלוקים אין לנו עוד השי"ת שהוא תקיף ובעל הכוחות כולם, חוץ מהקב"ה.

תשובה לשאלה משבוע שעבר

השאלה בקצרה: בירך על הלבנה, ולאחר הברכה ראה שטעה וראה פנס ולא ראה את הלבנה, אם צריך לחזור ולברך?

תשובה: כתב בשו"ע (או"ח סימן תכו ס"א) "הרואה לבנה בחידושה מברך... והוסיף הרמ"א "ואין לקדש החדש אלא בלילה, בעת שהלבנה זורחת ונהיין מאורה".

ומשמע מדברי השו"ע והרמ"א שצריך לראותה או ליהנות ממנה, ועל פי זה כתב המהריק"ש שסומא אינו יכול לברך, כיון שאינו יכול לראותה ולא ליהנות מאורה.

אולם במג"א (סק"א) הביא דעת המהרש"ל (ש"ת, סימן ע"ה) דסומא יכול לברך, כי ברכה זו על בריאת עולמו וחידושו קאי, ודומה לסומא שיכול לברך יוצר המאורות.

וכתב בביתור הלכה (ר"ה ונהנין) שהרדב"ז (ח"א סימן שמ"א) דעתו כמהריק"ש שכתב לדון בענין ברכת הלבנה כשיש עננים המסתירים את הלבנה, וכתב, שאם המסך הוא דק וקלוש שעובר דרכו אור הלבנה, עד שהוא נהנה ממנו ויוכל להכיר בין סלע לפונדיון, ודאי יכול לברך עליה. ואם המסך הוא גס ואין נהנה מאור הלבנה אין לברך והוי ברכה לבטלה. וא"ת הלא על מנהגו של עולם הוא מברך ואפילו שלא ינה מאורה, הא ליתא, דהא א"ר יהודה הרואה לבנה בחדושה. ותו גרסינן במס' סופרים אין מברכין על הירח... ותולה עיניו כנגדה, הרי בהדיא שצריך להביט בה. וסיים בביתור הלכה, שלכן יותר טוב שלא יברך בעצמו אלא יבקש מאחרים שיוציאו אותו ידי חובה.

בשו"ת זרע אמת (ח"א סימן מג) נשאל על חולה השוכב במטה, ואור הלבנה נכנס לחדרו, אבל אינו רואה את הלבנה עצמה, אם יכול לברך. וכתב שמשלשון השו"ע שכתב "הרואה", ובפרט מלשון מסכת סופרים שכתב, "ותולה עיניו כנגדה" משמע שצריך לראות את גוף הלבנה, ואין די במה שרואה את אורה. ואפילו למהרש"ל שכתב שסומא יכול לברך כיון שאחרים רואים את הלבנה וגם הוא נהנה מכך, היינו דווקא סומא, כיון שאינו יכול ליהנות יותר ונשלמה הנאתו, אבל בחולה שיכול ליהנות יותר, אינו יכול לברך עד שיראה את גוף הלבנה.

ובשו"ת שבות יעקב (ח"א סימן לב) כתב, שסומא יכול לברך רק אם הוא ברחוב עם אחרים, והם רואים את הלבנה, אבל היכא שהוא בביתו במקום שא"א לו ליהנות מאור הלבנה, גם המהרש"ל מודה דאין לברך.

ובשו"ת שבת הלוי (ח"ה) סימן קכה נשאל מאדם שבירך ולא ראה את הלבנה אם יצא, והשיב, "לפי דעתי פשוט דיצא, דהרואה לבנה בחידושה היינו שידע שנתחדשה, ואין צריך לראותה ממש, אלא ליהנות מאורה הנרגש על הארץ, וגם אם לא הרגיש כלום בחידושה, רק נמשך סתם אחרי ההמון שהלכו לקדשה, דעתי נוטה דיצא, דהוי"ל כאלו אחר אמר לו שראה הלבנה בחדושה והוא מברך על פי זה. ולא מבעיא לדעת המהרש"ל דהעיקר שהעולם יהנו לאור הלבנה וסומא מברך, אלא אפילו לדעת הרדב"ז דבעיניו שבייט בלבנה ממש, מ"מ יראה דזה דווקא לענין לכתחילה, או לענין עננים מכסים וכה"ג, אבל כשמאירה על הארץ ואחרים ראו והרגישו, אין חשש דיעבד עכ"פ".

אלא שאולי יש לחלק, שהפוסקים דנו כאשר לא ראה את הלבנה, ובירך על סמך שאחרים נהנים ממנה, אבל בעניינו, כאשר הסתכל על פנס, וחשב שזה הלבנה, אולי זה חמור יותר, והרי זה כאילו כיון כוונה הפכית, ואולי לא יצא ידי חובה, ובפרט כהיום שברך כלל אנשים בתוך העיר לא נהנים מאור הלבנה, והיא אינה מורגשת, עקב ריבוי המנורות. ובכל זאת מסתבר שכיון שהיה יחד עם אנשים ובירכו, והוא התכוון על הלבנה אלא שטעה בראייתה, מסתבר שיצא ידי חובה.

הרה"ק רבי גדליה משה מזוועהיל זי"ע

ליומא דהילולא שב"ק ב"ד מרחשוון תרמ"ז - תש"י

"זוועהיל!!" השם המקפל בתוכו קדושה וצדקות מופלגות, מעוטפים בפשטות ותמימות, גדושים באהבת ישראל בכל מקום שהם. עץ עבות בעל שורשים נטועים, איתנים, דורות של קדושי עליון מאות שנים אשר ס"ב דורות היו נוטרי הברית ולא פסקה מהם רוח הקודש, כך העיד רבינו הק' רבי שלומק'ה ששמע מאביו הרה"ק רבי מרדכי זי"ע, אודות ייחוסם לבית זלאטשוב. ובמשך הדורות הוסיפו נדבכים וגוונים נוספים לפרש הנאמר "ראה הקב"ה שצדיקים מועטין עמד ושתלן בכל דור ודור".

ויהי אור

בעיר זוועהיל אשר שמה הלך לפני הודות לצדיקי העולם שכינהו בה, צדיקי בית זוועהיל, החל מהרה"ק רבי משה מזוועהיל בנו של המגיד הקדוש מזלאטשוב זי"ע, וזרעו אחריו. בבית רבינו הקדוש ציס"ע רבי שלמה, ביום כ"ו אייר - ספירת יסוד שביסוד, בשנת תרמ"ז נתמלא הבית כולו אורה, ונולד להם למזל טוב רבינו הקדוש רבי גדליה משה זי"ע. שמו בישראל ניתן לו ע"ש זקינו הרה"ק ר' משה מזוועהיל וזקינו הרה"ק רבי גדליה מליניץ בעל תשואות חן. במעלליו התנכר הנער ונחזו בו אותות קדושה מופלגים בד בבד עם התמדת תורה נדירה, לימים סח הרה"ח ר' יוסף קווליק ז"ל שהיה מילידי זוועהיל ולמד בחברותא עם רבינו, שמילדותו היה מנהגו של רבינו שאחר גומרו איזו מסכתא הלך ליבחן עליה, והי' ר' יוסף מניח אצבעו על שורה מסוימת ורבי גדליה משה אומר לו מה כתוב בשורה זו בכמה וכמה דפים הלאה.

בהגיעו לפרק האיש מקדש דובר בו נכבדות עם בת הרה"ק רבי דוד שלמה מקוברין הרבנית הצ' מרת פיאג ע"ה, ואחר נישואיו היה סמוך על שולחנו במשך מספר שנים, שקוד על התורה ועל העבודה יומם ולילה לא ישבות.

מורה ודאין

שמו הטוב של רבינו הלך לפניו כאברך בקי ומופלג בתורה ובספרי הפוסקים, מלא חכמה ותבונה ורוח אלוקים מפעמת בו. ויחלצו פרנסי העיר זוועהיל, עיר אבותיו, אשר אביו הקדוש עדיין כיהן בענווה כאדמו"ר דשם, והזדרזו לשלוח לרבינו מכתב הכתרה לכהן כרב העיר. ומן החידוש היה בזה, באשר מאז האדמו"ר הראשון לבית זוועהיל מפאת ההערצה והכבוד הרב שרחשו בני העיר לשלשילתא קדישא זו, לא ניתן מעולם כינוי 'רב העיר', על איזה מכלי הקודש דשם, ותאדם היה רק 'דיין'. ורבינו היה הראשון שהוכתר לרב העיר, לשמחת לבו הקדוש של אביו אשר נפשו היה קשורה בנפש בנו הגדול והי' תמיד שגור על לשונו, "מיין גדלי' משה".

פ"א הי' באיזה ברית אשר היו שם הרה"ק רבי שלמקה ואחיו הגדול הרה"ק רבי יחיאל מיכל, והברית התעכב מחמת שהמתינו על רב העיר שהיה לא אחר מאשר רבינו, ובתוך כדי שהמתינו שח הרה"ק לאחיו ואמר "תודה להשי"ת מאז שקראתיו בשם זה איני מתבייש בו". רבינו הגיע לכהן פאר בעיר זוועהיל מוכתר בכתר הוראה מבית דינו של הגאון רבי חיים מבריסק, ובנוסף לזה סמך עליו ידו הגה"ק רבי מרדכי אשמינער רבה של סלונים שהי' ידוע כצדיק וקדוש ומדקדק מאוד לפני שהוציא כתב סמיכה תח"י, ובהגיע אליו רבינו נתן לו רבי מרדכי דף עם כמה שאלות כשהוא מקציב לו זמן של כמחצית השעה להשיב על הכל בטו"ט, וכאשר החזירו לו רבינו, כתב לו רבי מרדכי הסמכה נלהבת עם תארים מופלגים, ובין הדברים כתב "מובטחני בו שלא יצא תקלה תחת ידיו והלכה כמותו בכל מקום". ודבר זה הפליא מאוד את הרואים מאחר שלא הי' דרכו בכך, ובפרט שהיה רבינו כ"כ צעיר לימים, ונענה רבי מרדכי, "על אברך זה אשר כ"כ גדול בתורה וניכרים בו היטב גינוני קדושה ויראת שמים מופלגים, ניתן לומר עליו לומר שהלכה כמותו בכל מקום".

רבינו זי"ע הנהיג את קהילתו כאב רחמן ושפט את ישראל בנועם ובאהבת ישראל גדולה, מסירות נפשו עבור

כל בר ישראל הייתה מן המפורסמות, וכך העיד עליו אביו הק', "מיין גדליה משה איז א לב טוב". וכך העיד רבינו על עצמו בענותנותו שהוא לגבי אביו הוא כחומץ בר יין, שאביו היה מוכן לכרות עבור יהודי את שני ידיו ואילו אני, יד אחת יכול אני לומר שמוכן אני להקריבו עבור יהודי ונאמנים דבריו שכנים הם ואין בהם שום גוזמא שכך העיד עליו אביו הק' שפיו וליבו שווין, "מיין גדליה משה וואס עהר זאגט האלט הער דערביי".

כך נהג רבינו בהנהגתו כלפי בני עירו, כאשר יסופר בקורות ימי העיר שבעשרים שנות כהונת רבינו כרב ואב"ד זוועהיל רבתי, היו בה מספר מועט של גירושין ביחס לשנים אחרות, וכל זאת אודות להשקעה הגדולה שהשקיע רבינו בהשכנת שלום בבתי ישראל וממש מסר תמצית נפשו בעד זה. ואכן חפץ השם בידו הצליח להדבק במידותיו של אהרן הכהן. כן כח פסקו המיוחד נודע בשערים, כאשר מרכות ועדינות רוחו כמעט ולא הצליח להוציא מפיו על שאלה הכריעה היא, והיה מתחבט ומתלבט רבות עד שאכן הכריע ששאלה היא זו, ואף אז לא אמר שזה טריפה, כי לא היה לגרום בידיו הפסד ממון ישראל, והיה משגר זאת למורה הוראה אחר שיורה. ומעולם לא איתרע שמורה יכשיר עוף אחר שיצא תח"י רבינו בשאלה, אבל רבינו עצמו לא יכל לפסוק זאת בעצמו.

בצר ובמצוק

אחר הימים ההם, בעוסקו במסירות נפש בעבודת הקודש בתוככי רוסיה להרבות תורה ויראה, ולהרבות הכשרות והטהרה בבתי ישראל, דבר שהיה לצנינים בעיני משטרו הרשע של היבסקציה האכזרית, שגמרה אומר לטרדו חלילה מהעולם. כך טפלו עליו עלילה מרושעת בעוון מרידה וריגול בשלטון הבולשביקי, והתביעה דרשה עבורו את העונש המירבי ביותר, עונש משפט מוות. בעת המשפט כאשר הקריא השופט את חו"ד הנוראה, השיב רבינו בשלוות רוח ובאמונה לזהות, "להוי ידוע שאין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה, הרבה יהודים חוסלו ע"י הכנופיות, ואולי עלי נגזר למות על ידכם, אך אם לא נחרץ דיני למעלה למיתה, בכל אמצעי שבעולם לא תוכלי לי". דברי רבינו נפלו על הנוכחים כרעם וברק באפילת חושך, דברי חוצפה כאלו בריש גלי ללא פחד ומורא, היה בעיניהם כדבר על טבעי ממש. משפטו של רבינו הועבר לסמכות עליונה לעיר זיטומיר, ואכן שם חרף התביעה החמורה נתגלו חסדי השי"ת כאשר השופט היה ממכירי ומיודעי בית זוועהיל לשעבר, והוא ידע בדעתו חפזותו של רבינו, אך כיוון שלשחרו כליל לא יכל, החליט להמיר עונשו במקום מוות, ולהגלותו לארץ גזירה לשבע שנות גלות בסיביר.

באותם ימי גלות נמהרים, האירה זרחה דמותו השמימית של רבינו שבעתים, עת אשר לא החסיר אפי' פעם את להניח תפילין, ומעולם לא חילל שבת תחת מגפי הרוסים. וכך שח רבינו והעיד על עצמו תחת א' השיחים, "חז"ל אומרים "אילולי נגדהו לחנניה מישראל ועזריה פלחהו לצלמא", ואילו אותי הכו וענו, ועם כל זאת לא השתחוויית לצלם הבולשביקי". והדברים אמורים בשעה שרצו לדובבו להוציא מפיו הודאות על כל מיני יהודים והיו מטלטלים אותו כמו כדור מלמטה למעלה ממש, וכל אותה שעה היו שפתותיו דובבות "ריבוש" ע"אם אתה יודע שאפתח את פי ואדבר, מוטב יוקח לי לשוני מעתה".

בעת אשר היה עליו להשתחרר היה זה ביום שבת קודש, ומאחר שכדי להשתחרר היה עליו לחתום, ורבינו סירב בכל תקוף לחלל שב"ק על אף שהזהירו אותו שאם לא יחתום יאבד את הזדמנות שחרורו. אך הנה הובא לשם רב יהודי זקן בא בימים אשר גם הוא בראותו את רבינו נמנע מלחתום, אמר אף הוא שאינו חפץ לחתום, א"ל רבינו שהוא מוכן לחתום בעבורו כיון שזהו פיקו"נ בשבילו, ואילו הוא יכול עדיין להישאר, ובראות השומר במה דברים אמורים הסכים לשחרר את שניהם בלי חתימתם.

ממלא מקום אבותיו

אחר כלותו לרצות את שנות מאסרו עלה ארי מבבל ויעל רבינו לארץ ישראל בעקבות אביו וגם בא"י בירושלים עיה"ק התבלט בפשטותו העצומה לצד גדלותו וקדושתו הנשגבה. ביום כ"ו אייר יסוד שביסוד תש"ה, שאז עלה אביו הקדוש בסערה השמימה, נתמנה רבינו לכהן תחתיו באדמו"רות, למורת רוחו. וכאשר שח רבינו לחתום הרה"ג ר' משה כ"ץ, לאחר ימים, "הרעביסטווע הוא לחם מה, אתה יודע שלא רציתי לקבל על עצמי את ההנהגה אולם מה יכולתי לעשות... ועיניו נפש ממשים, נגרמו לרוחו הטהור הזך והרק, לשמע צרות ישראל, עדי אשר חש רבינו שא"ז לכוחותיו. ויסופר שבכללות השלושים כאשר עלה רבינו על ציון אביו, מצא אישה אחת שעמדה ובכתה מרורים על ציון קודשו, ורבינו בשמעו את תחינתה התפלץ ליבו לרסיסים, ונענה במר ליבו "מה הייתי צריך לכל זה, אם אבא היה ממשיך לחיות עוד כמה שנים הרי הייתי חוסך כל זאת".

ואכן סיפורים נוראים התגלגלו אודות מסירות נפשו עבור כל בר ישראל וסיפורי מופת מעוטפים בפשטות והסתרה דרכו הקדושה של רבינו שהיתה מעוטפת בספיריזם, וכחו הגדול בראיה למרחקים. גאב"ד ירושלים הגה"ק מהר"ץ דושינסקיא היה אמר שקבלה בידו מהמהר"ם שיי"ק שכדי לשנות שם לחולה לאו כ"א יכול לעסוק בזה, ובדור הזה הוא מכיר ב' אדמו"רים שיודעים זאת, הרה"ק ר"ש מזוועהיל והרה"ק רא"ד מרחמסטריווקא. ואחר שהסתלקו ב' צדיקים אלו היה אומר, "היום ש בירושלים את רבי גדליה משה, הוא יכול לשנות שם". וכאשר שלח אליו לשינוי השם נענה רבינו, "הרב דושינסקיא חושב שאני יושב על כסא אבי, אולם אני אין לי שייכות לשינוי השם ואינו יודע כלל מזה". אולם אח"כ חזר ושלח אליו המהר"ץ שבפקודת המרא דאתרא בידיו לשנות שמות, וכך הוה ואכן ראו ישועות בזה.

סילוקו של צדיק

שניו של רבינו על כס האדמורות לא ארכו, וצרות ישראל הכריעו את לבו הטהור, אחר כחמש שנים נחלש מאוד ונכנס לבית החולים לבדיקות, המצב הוחמרו אז הושל מעט מעטפת הפשטות שעטה רבינו, ומצאהו פעמים שוכב ומזמר בדביקות עליונה, "ידי נפש אב הרחמן... נפשי חולת אהבתך... בימי האחרונים כאשר שכב על ערש דווי ממש, אמר רבינו ודרש את תמצית הנהגתו ודרכו למען הזולת, "ידו המלך אומר מי יגור באהלך ישכון בהר קדשיך... לא עשה לרעהו רעה. זהו היסוד לא לגרום רע לשום אדם, ועל זה אני דואג ומיצר שמא עשיתי או גרמתי רעה חלילה למישהו". משמשו הרה"צ רבי אליהו רות שחש שדבר מה מעכב את פטירתו רבינו, שאלו מה מציקו. נענה רבינו "עם חשבונות שמים ב'ה מובטחני... אבל עם בין אדם לחבירו... מה אעשה שבהיותי בסיביר לוויתתי פעם רובל מיהודי ועדיין לא פרעתי". באותו יום נסע ר"א באוטובוס וישב לצידו יהודי זקן, ונתגלגלה שיחה ביניהם, נודע שהי' בסיביר, שאלו ר"א האם נקלעת שם עם הרב מזוועהיל, "בוודאי", נענה הלה, "ואפי' הלויתתי לו שם רובל". כמובן שר"א הביאו לרבינו שפרע לו את החוב בשמחה. בתוך זמן קצר הוחמר מצבו, וקרא רבינו להכניס כסאות עבור אבותיו הקדושים מעולם העליון שמגיעים ללוותו. ובאותו יום מר ונמחר כ"ד מרחשוון תש"י עלה בסערה השמימה ויבכו אותו כל בית ישראל.

זכותו יגן עליו ועל כל ישראל אמן.

הגליון נדפס בחסות דפוס שוהו לברכה והצלחה בכל הענינים • רח' השלושה 30 ב"ב • 03-6579999